

DRAUSMINIS PROCESAS LIETUVOS, PRANCŪZIJOS IR KANADOS
PATAISOS ĮSTAIGOSE

Aleksandras Gončarko *

*Mykolo Romerio universiteto Socialinės politikos fakulteto Penitencinės teisės ir veiklos katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Telefonas 271 4608
Elektroninis paštas agoncarko@mruni.eu*

Pateikta 2007 m. gruodžio 20 d., parengta spausdinti 2008 m. vasario 22 d.

Santrauka. Straipsnyje atliekama Lietuvos, Prancūzijos ir Kanados drausminių procesų pataisos įstaigose lyginamoji analizė. Drausminį procesą pataisos įstaigose mokslinėje literatūroje tyrinėjo J. Blaževičius, J. P. Céré, M. Herzog-Evans'as, M. Kabundis, tačiau Lietuvos, Prancūzijos ir Kanados drausminių procesų lyginamoji analizė atliekama pirmą kartą. Straipsnyje lyginamoju metodu nagrinėjami Lietuvos, Prancūzijos ir Kanados drausminiai procesai ir jų reglamentacija, pateikiami kiekvieno jų pranašumai ir trūkumai. Taip pat analizuojamos šių valstybių nuteistų pažeidėjų procesinės garantijos drausminio proceso metu, kurias turi užtikrinti pataisos įstaigos administracija. Atkreipiamas dėmesys į nuteistojo teisę drausminio proceso metu turėti savo advokatą. Atlikta Lietuvos, Prancūzijos ir Kanados drausminių procesų lyginamoji analizė atskleidžia, kad Lietuvos pataisos įstaigose bausmę atliekantys nuteistieji turi mažiau galimybių tinkamai naudotis savo teisėmis, įtvirtintomis tarptautiniuose ir nacionaliniuose teisės aktuose, nepakankamai užtikrinamos nuteistųjų asmenų procesinės garantijos drausminio proceso metu.

Pagrindinės sąvokos: drausminis procesas pataisos įstaigose, drausmės komisija, drausmės pažeidimas, nuobaudos, nuteistieji laisvės atėmimu.

ĮVADAS

Temos aktualumas. Pastaruoju metu drausmės palaikymo metodai ir skiriamos drausminės nuobaudos pataisos įstaigose beveik nesulaukdavo išorinio pasaulio dėmesio. Šiuo metu padėtis pradėjo keistis. 2002 m. Jungtinė Karalystė pralaimėjo bylą Europos Žmogaus Teisių Teisme dėl Konvencijos 6 straipsnio [1], kuriame numatyta teisė į nešališką procesą, pažeidimo. Pataisos įstaigos vadovas paskyrė sankciją, kurią taikant nuteistajam buvo pridėtos papildomos bausmės dienos, sutrumpėjo laikotarpis būti atleistam anksčiau laiko, į kurį nuteistasis turėjo teisę pretenduoti. Teismas pripažino, kad toks drausminis procesas pažeidžia asmens teisę į nešališką procesą. Priėmus šį teismo sprendimą griežčiausių drausminių nuobaudų taikymas turi būti nagrinėjamas nepriklausomų arbitrų ir kaltinamiems nuteistiesiems turi būti suteikta galimybė turėti advokatą. 2000 m. Europos komitetas prieš kankinimą ir kitokį žiaurų,

nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą nustatė, kad Kipras pažeidė nuteistųjų teises, nes nuteistieji negaudavo raštu jiems pateiktų kaltinimų, nebuvo pranešama apie drausmės komisijos posėdžio datą ir laiką [2]. Taip pat nuteistieji neturėjo teisės kviešti liudytojus ir galimybės turėti advokatą [3, p. 132]. Europos Žmogaus Teisių Teismas pradėjo taikyti Konvencijos 6 straipsnį sankcijoms, taikomoms pataisos įstaigose drausminio proceso metu [4, p. 397]. Tai reiškia, kad drausminiam procesui pataisos įstaigose įtaką pradeda daryti procesinės garantijos, kurios iki šiol buvo taikomos baudžiamajame procese. Šios tendencijos bausmių vykdymo srityje rodo, kad Lietuva ateityje gali susidurti su problemomis dėl žmogaus teisių užtikrinimo pataisos įstaigų drausminiame procese.

Lietuvos, Prancūzijos ir Kanados drausminių procesų lyginamasis tyrimas buvo pasirinktas neatsitiktinai, kadangi remiantis šių valstybių patirtimi galima pamatyti dabartiniu metu šioje srityje vykstančių tendencijų ir permainų kryptis. Pats drausminis procesas laikomas vienu svarbiausių žmogaus teisių užtikrinimo aspektų

* Mykolo Romerio universiteto Socialinės politikos fakulteto Penitencinės teisės ir veiklos katedros lektorius.

pataisos įstaigoje. Analizuojant drausminio proceso reglamentaciją ir nuteistam pažeidėjui suteikiamas procesines garantijas, galimybes jomis pasinaudoti, galima nustatyti visos valstybės bei pataisos įstaigų vadovų ir jų pavaldinių požiūrį į nuteistąjį ir žmogaus teisių užtikrinimą pataisos įstaigose. Europos šalių penitencinėse sistemose pažeidžiamos žmogaus teisės, o Lietuvoje nėra drausminio proceso pataisos įstaigoje analizės ir apibendrinimų, todėl ši tema ypač aktuali.

Straipsnio tyrimo objektas – Lietuvos, Prancūzijos ir Kanados drausminio proceso įstatymai, nuteistųjų pažeidėjų teisės ir procesinės garantijos drausminio proceso metu.

Straipsnio tikslas – atskleisti Lietuvos, Prancūzijos ir Kanados drausminius procesus, egzistuojančius pataisos įstaigose, jų pranašumus ir trūkumus, drausminio proceso šalių teises, advokatų vaidmenį ir jų įtaką drausminiam procesui, kad būtų galima tobulinti nacionalinę penitencinę teisę šiuo klausimu.

Tyrimo metodai: lyginamosios teisėtyros, analizės, sisteminis, stebėjimo, pokalbio ir dokumentų analizės.

Straipsnyje keliami hipotezė: Lietuvos, Prancūzijos ir Kanados drausminiai procesai pataisos įstaigose nuteistiems pažeidėjams suteikia skirtingas galimybes į procesines garantijas drausminio proceso metu. Lietuvos Respublikos drausminio proceso reglamentacija įtvirtinta bausmių vykdymo teisės aktuose yra fragmentiška ir neužtikrina tarptautiniuose teisės aktuose nustatytų žmogaus teisių reikalavimų. Perėmus Prancūzijos ir Kanados drausminių procesų pažangią patirtį galima pagerinti Lietuvos drausminį procesą bei geriau užtikrinti pažeidėjo procesines garantijas.

1. DRAUSMINIS PROCESAS PATAISOS ĮSTAIGOSE

Drausminis procesas – tai veikų, kuriomis nuteistieji laisvės atėmimu pažeidžia nustatytas įstaigos vidaus elgesio taisykles, kelia grėsmę įstaigos tvarkai ar saugumui tyrimas ir drausminio pažeidimo nagrinėjimas pataisos įstaigos drausmės komisijos posėdyje, vykstančiame įstatymo nustatyta tvarka.

Visose drausminėse sistemose egzistuoja baudžiamasis mechanizmas, veikiantis pagal savas taisykles, turintis savo ypatingas sankcijų formas ir teismines institucijas [5, p. 180].

Drausminio proceso egzistavimas pataisos įstaigoje veikia kaip priemonė, padedanti palaikyti vidaus tvarką pačioje įstaigoje, sudrausminti nuteistuosius, taip pat sėkmingai vykdyti įstaigos nustatytus uždavinius. Jei nuteistasis tinkamai elgiasi, jam suteikiama kai kurių lengvatų, o pažeidus laisvės atėmimo bausmės nustatytą tvarką – taikomos nuobaudos, pabloginančios nuteistojo laikymo sąlygas. Šios priemonės skatina nuteistąjį keisti elgesį, laikytis įstatymų [6, p. 301].

Apibendrinus Lietuvos, Prancūzijos ir Kanados drausminius procesus galima daryti išvadą, kad drausminio proceso pataisos įstaigose eiga panaši. Užfiksavus drausminį pažeidimą kompetentingas pareigūnas rengia

medžiagą apie nuteistojo padarytus veiksmus. Jeigu yra dokumentaliai užfiksuota, kad nuteistasis savo veiksmais pažeidė bausmės atlikimo režimo reikalavimus, visa dokumentinė medžiaga yra perduodama svarstyti drausmės komisijai (arba pataisos įstaigos vadovui). Drausmės komisija kviečiasi nuteistąjį į posėdį ir sprendžia, kokią padarytą drausmės pažeidimą atitinkančią sankciją parinkti. Drausmės komisijos sprendimas gali būti apskūstas pagal tos šalies tvarką, tačiau tai nesustabdo paskirtos nuobaudos vykdymo.

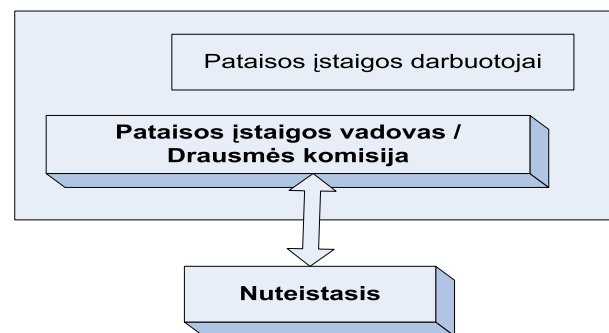
Išanalizavus Lietuvos, Prancūzijos, Kanados ir kitų valstybių drausminius procesus galima išskirti šiuos pagrindinius drausminio proceso etapus:

- 1) drausmės pažeidimo fiksavimą;
- 2) asmens laikiną uždarymą į bausdos ar drausmės izoliatorių ar į karcerį, kai būtina jį izoliuoti;
- 3) anketos parengimą (medžiagos apie drausminį pažeidimą parengimas);
- 4) nuteistojo supažindinimą su pateiktais kaltinimais;
- 5) drausmės komisijos posėdį;
- 6) drausmės komisijos sprendimą;
- 7) nuobaudos paskyrimą ir jos apskundimo išaiškinimo tvarką;
- 8) nuobaudos vykdymą;
- 9) nuobaudos apskundimą.

Toks drausminio proceso etapų išskyrimas nėra absoliutus, kadangi kiekvienos valstybės drausminio proceso reglamentacija turi ypatumų.

1.1. Drausminis procesas Lietuvoje

Lietuvos drausminį procesą galima pavadinti tradiciniu. Tai plačiausiai pasaulyje taikomas drausminis procesas, kai nuobaudas skiria pati pataisos įstaiga – vadovas arba drausmės komisija¹. Būtent tradicinis modelis šiuo metu yra Anglijoje, Belgijoje, Japonijoje, Brazilijoje ir Argentinoje [7]. Proceso metu yra dvi šalys: pataisos įstaigos administracija (vadovas arba drausmės komisija) ir nuteistasis (žr. 1 schema).

1 schema. Tradicinio drausmės proceso dalyviai

¹ Lietuvoje drausmės komisija yra patariamoji pataisos įstaigos direktoriaus institucija, tai yra jos sprendimas nėra privalomas pataisos įstaigos direktoriui. Nuobaudas skiria pats įstaigos vadovas.

Lietuvoje drausminį procesą pataisos įstaigose reglamentuoja du pagrindiniai teisės aktai – Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodeksas (toliau – ir LR BVK) [8] ir Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklės [9]. LR BVK 143 straipsnio 1 dalis numato, kad turinčių teisę skirti nuobaudas pareigūnų sąrašą nustato Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklės. Šių taisyklių 236, 245, 246 punktai numato, kad nuobaudas skiria pataisos įstaigos vadovas, o drausmės komisija yra tik patariamasis organas.

Drausminio proceso pradžia galima laikyti momentą, kai pataisos įstaigos vadovas arba kompetentingas pareigūnas duoda nurodymą atlikti tyrimą pagal pateiktą tarnybinį pranešimą.

Tarnybiniame pranešime užfiksuojama nuteistojo asmens veika, turinti režimo pažeidimo požymių arba sukėlusį pavojų normaliam įstaigos funkcionavimui. Šis procesinis dokumentas yra vienas iš svarbiausių įrodymų viso drausminio proceso metu. Tarnybiniame pranešime yra nurodomi pažeidėjo asmens duomenys, pažeidimo tikslus laikas ir vieta, taip pat užfiksuojami nuteistojo veiksmai (arba neveikimas) ir kitos, pareigūno nuomone, svarbios aplinkybės, galinčios turėti įtakos svarstant klausimą dėl pažeidėjo patraukimo drausminėn atsakomybėn. Pareigūnas nurodo, kokie bausmių vykdymo teisės normų reikalavimai buvo pažeisti.

Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacijos R (2006) 2 „Dėl Europos kalėjimų taisyklių“ (toliau – Europos kalėjimų taisyklės) 57.1 punktas nustato, kad drausmės pažeidimu gali būti laikomas elgesys, galintis kelti grėsmę tinkamai tvarkai, saugumui ar apsaugai [10]. Dažniausiai tai veiksmai, pasireiškiantys teisės normų reikalavimų pažeidimu arba tam tikrų pareigū neatlikimu, nurodyti bausmių vykdymo įstatymuose bei poįstatyminiuose teisės aktuose. Pavyzdžiui, LR BVK 110 straipsnio 2 dalis draudžia reikalauti bet kokios paslaugos iš kito nuteistojo, naudoti fizinį ar psichinį smurtą prieš kitus asmenis.

Europos kalėjimų taisyklės numato, kad drausminės nuobaudos pataisos įstaigose turėtų būti skiriamos išimtiniais atvejais, tai yra pirmiausia asmenį reikėtų įspėti, suteikti galimybę pasitaisyti neskiriant nuobaudos.

Nuobaudos parinkimas ir paskyrimas yra vienas iš svarbiausių pataisos įstaigos tvarkos palaikymo aspektų, todėl šiam sudėtingam klausimui svarstyti įstaigose sudaromos drausmės komisijos. Pagrindinė šių komisijų paskirtis yra užtikrinti nuteistajam pažeidėjui skiriamos sankcijos teisingumą ir atitiktį padarytam pažeidimui.

Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnis numato, kad kiekvienas asmuo, kuriam pareikštas baudžiamasis kaltinimas, turi teisę, kad jo byla būtų nagrinėjama per įmanomai trumpiausią laiką lygybės ir viešumo sąlygomis pagal įstatymą sudaryto nepriklausomo ir nešališko teismo [11]. Vadovaujantis šia nuostata drausmės komisija pataisos įstaigoje irgi turėtų būti nešališka. Prancūzijos ir Kanados teisinei doktrinai bausmių vykdymo srityje didelę įtaką daro šių šalių baudžiamojo proceso teisė. Bendrieji baudžiamojo proceso principai perkelti į

bausmių vykdymo teisę, pavyzdžiui, advokato dalyvavimas drausminiame procese.

Europos kalėjimų taisyklių 57.2 punktas nurodo, kad nacionaliniai įstatymai turi nustatyti:

- a) kalinių veiksmus arba neveikimus, kurie yra laikomi drausmės pažeidimais;
- b) drausminių pažeidimų nagrinėjimo procedūras;
- c) nuobaudų rūšis ir jų trukmę;
- d) kompetentingas institucijas, skiriančias tokias sankcijas;
- e) apeliacinę instituciją ir apskundimo procedūrą.

Nagrinėjant pirmą reikalavimą reikia atkreipti dėmesį, kad Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo įstatymuose nėra pateikiamas konkretus drausminių pažeidimų sąrašas. Pavyzdžiui, Prancūzijos ir Kanados bausmių vykdymo įstatymuose toks sąrašas yra.

Lietuvoje pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklių 241 punkte nustatyta, kad medžiaga apie nuteistojo padarytą bausmės atlikimo režimo reikalavimų pažeidimą pataisos įstaigos drausmės komisijos posėdžiui rengia būrio viršininkas arba vidaus tyrimų tarnybos ar priežiūros tarnybos pareigūnas. Sprendimą, kokios tarnybos pareigūnas rengs nuteistojo padaryto pažeidimo medžiagą, priima pataisos įstaigos vadovas.

Kaip numato Europos kalėjimų taisyklės, pažeidimu kaltinami nuteistieji drausminio proceso metu privalo turėti bent šias pagrindines procesines garantijas:

- 1) turi būti skubiai ir detalai informuojami jiems suprantama kalba apie pateiktą kaltinimų pobūdį;
- 2) turi būti suteikta pakankamai laiko ir sudarytos tinkamos sąlygos pasiruošti gynybai;
- 3) turi būti leista gintis patiems ar su teisininko pagalba, jei to reikalauja teisingumas;
- 4) turi būti leista reikalauti dalyvauti liudytojams ir leista juos apklausti arba turėti tokius liudytojus, kurie liudytų jų naudai;
- 5) tiems, kurie nesupranta arba nekalba proceso metu vartojama kalba, turi būti nemokamai suteiktos vertėjo paslaugos [10].

Panagrinėsime išvardytas procesines garantijas. Nuteistasis turi būti skubiai ir detalai informuojamas jam suprantama kalba apie pateiktą kaltinimų pobūdį. Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklių 205 punkte nustatyta, kad kiekvienas nuteistasis prieš skiriant nuobaudą turi būti informuotas apie nusižengimą, kuriuo jis įtariamas, ir jam turi būti suteikta galimybė apsiginti.

Nagrinėjant antrą nurodytą procesinę garantiją pastebima akivaizdi Lietuvos bausmių vykdymo įstatymų spraga, kadangi niekur nėra nustatomas nuo įtarimo pažeidimu pateikimo iki paties pažeidimo nagrinėjimo drausmės komisijoje terminas, t. y. nėra nustatytas minimalus (fiksotas) terminas, per kurį asmuo turėtų pakankamai laiko susipažinti su pateiktais kaltinimais. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad šis terminas užtikrina galimybę asmeniui tinkamai pasiruošti savo gynybai. Pavyzdžiui, Prancūzijos baudžiamojo proceso kodekso D.250 straipsnis nustato, kad nuteistam pažeidėjui turi būti suteikta pakankamai laiko pasiruošti savo gynybai, bet ne mažiau negu trys valandos [12].

Lietuvoje nuteistieji drausminio proceso metu privalo gintis patys. Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklių 238 punktą nustato, kad pataisos įstaigos drausmės komisijos nariais turi būti būrių viršininkai, psichologas, vidaus tyrimų tarnybos ir priežiūros tarnybos darbuotojai. Be šių drausmės komisijų narių, jos nariais gali būti ir kiti asmenys. Kadangi įstatymuose bei poįstatyminiuose bausmių vykdymo teisės aktuose nėra pateikiamas sąrašas šių asmenų, šios komisijos nariais galėtų būti suinteresuoti asmenys, pavyzdžiui, visuomeninių organizacijų atstovai. Drausmės komisijos posėdyje dalyvauja tik pataisos įstaigos pareigūnai. Jeigu nedalyvauja gynėjas, ribojama nuteistųjų teisė į gynybą drausminio proceso metu. Lietuvos bausmių vykdymo įstatymai nenumato tokios garantijos kaip nemokamo gynėjo dalyvavimas drausminio proceso metu (pavyzdžiui, Prancūzijoje ir Kanadoje skiriamas advokatas ir jo paslaugos gali būti suteikiamos nemokamai). Dauguma pataisos įstaigose esančių nuteistųjų tiesiog negali patys pasisamdyti advokato, kadangi jų pajamos ar turimos lėšos yra nepakankamos. Jeigu drausminio proceso metu Lietuvoje nuteistojo gynybai atstovautų advokatas, tai sustiprintų nuteistojo pozicijas, nuteistasis galėtų gauti kokybiškas teisinės konsultacijas.

Lietuva garantuoja kiekvienam piliečiui teisę į teisinę pagalbą. Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymas nustato valstybės garantuojamą teisinę pagalbą fiziniams asmenims, kad šie galėtų tinkamai ginti pažeistas ar ginčijamas savo teises ir įstatymų saugomus interesus [13]. Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo 11 ir 14 straipsniuose numatyta, kad jei asmens turtas ir metinės pajamos neviršija Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatytų turto ir pajamų lygio teisinei pagalbai gauti, asmuo tokią teisinę pagalbą gali gauti nemokamai arba iš dalies apmokėdamas šias paslaugas. Jeigu nuteistasis yra pataisos įstaigoje ir atitinka visus įstatymo keliamus reikalavimus dėl teisinės pagalbos, kyla sunkumų, kadangi tiesioginio teisinės pagalbos teikimo nuteistiesiems pataisos įstaigose įgyvendinimo mechanizmo nėra numatyta.

Dažniausiai liudytojai apklausiami pataisos įstaigos pareigūnų rengiant įvykio medžiagą drausmės komisijai. Reikia atkreipti dėmesį, kad liudytojo sąvokos ir jo kaip drausminio proceso dalyvio reglamentacijos nėra nei Bausmių vykdymo kodekse, nei Pataisos įstaigos vidaus tvarkos taisyklėse. Dėl tokios įstatymų reglamentacijos spragos nuteistajam sunkiau tinkamai pasinaudoti šita procesine garantija. Taip pat ne visais atvejais dėl konfidencialumo arba jeigu tai susiję su asmeniniu saugumu liudytojai gali dalyvauti drausmės komisijos posėdyje. Lietuvoje nuteistieji yra laikomi lokaliuose sektoriuose (nuo kelių dešimčių iki kelių šimtų – priklauso nuo pataisos įstaigos), o ne po vieną ar du kameroje kaip užsienio valstybėse. Tai suteikia galimybę apsaugoti liudytojus nuo asmenų, prieš kuriuos jie davė parodymus, drausminio proceso metu, nors jokiuose bausmių vykdymo teisės aktuose liudytojo įslaptinimo reglamentacijos nėra numatyta.

Vakarų Europos valstybėse nuteistieji užsieniečiai sudaro didelę dalį įkalintų asmenų. 2000 m. jie sudarė:

Šveicarijoje – 65 %, Belgijoje – 42 %, Vokietijoje, Prancūzijoje, Švedijoje, Ispanijoje ir Austrijoje – 20–26 % [14, p. 60]. Jeigu asmuo nesupranta kalbos, kuria vyksta procesas, jiems turi būti nemokamai suteiktos vertėjo paslaugos. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo įstatymai nemokamos vertėjo paslaugos pataisos įstaigoje drausminio proceso metu nuteistam užsieniečiui nenumato. LR BVK 11 straipsnis nustato, kad nuteistasis turi teisę gauti rašytinę informaciją apie bausmės atlikimo tvarką ir sąlygas, savo teises bei pareigas lietuvių kalba arba nuteistojo gimtąja kalba, arba ta kalba, kurią nuteistasis supranta. Nustatyta, kad kai kuriose įkalinimo įstaigose susiklostė praktika, jog asmeniui įteikiamas lankstinukas lietuvių kalba, o informacija suprantama kalba pateikiama žodžiu, tačiau tokia praktika vertinama kaip ydinga. Seimo kontrolierė pabrėžė, kad asmenims, nesuprantantiems lietuvių kalbos, jau ir taip keliskart sunkiau adaptuotis laisvės atėmimo vietoje, todėl lankstinukas lietuvių kalba ir vienkartinis paaiškinimas tik atvykus tikrai nėra pakankama priemonė. Teisės aktai numato asmens teisę gauti rašytinę informaciją [15, p. 33]. Vadovaujantis LR BVK 11 straipsniu galima teigti, kad Lietuvoje drausminio proceso metu turi būti užtikrinama, kad nuteistasis užsienietis gautų informaciją raštu ir jam suprantama kalba drausminio proceso metu, tačiau iš tikrųjų toks įstatymo reikalavimo vykdymas ne visada užtikrinamas.

Visi nuteistieji, pripažinti padarę drausmės pažeidimą, gali kreiptis į kompetentingas institucijas. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso 100 straipsnis garantuoja nuteistųjų teisę kreiptis į valstybės ir savivaldybės institucijų pareigūnus bei tarnautojus. Nuteistasis turi teisę per 5 dienas apskūsti jam paskirtą nuobaudą aukštesniam pareigūnui, tačiau nuobaudos apskundimas nesustabdo jos vykdymo. Atsakymai į nuteistųjų skundus per tris darbo dienas nuo jų gavimo momento teikiami nuteistiesiems pasirašytinai [16, p. 272]. Valstybės ir savivaldybių institucijų pareigūnų ir tarnautojų bei tarptautinių institucijų atsakymai nuteistiesiems teikiami ne vėliau kaip per vieną darbo dieną nuo jų gavimo momento. Lietuvoje nuteistajam paskiriamą nuobaudą nėra išaiškinamos nuobaudos apskundimo procedūros (pavyzdžiui, Prancūzijoje ir Kanadoje drausmės posėdžio pabaigoje nuteistajam išaiškinama nuobaudos apskundimo procedūra). Tokią Prancūzijos praktiką galima vertinti tik teigiamai, kadangi nuteistam pažeidėjui išaiškinamas galimas jo tolesnis kaip proceso dalyvio elgesys.

Taip pat reiktų atkreipti dėmesį, kad LR BVK 143 straipsnyje numatytas 5 dienų nuobaudos apskundimo laikotarpis nuteistajam gali būti nepakankamas tinkamai pasirengti apskūsti. Jeigu nuteistasis pageidauja susisiekti su savo advokatu ir pasitarti dėl paskirtos nuobaudos, ar apskūsti ją, ar ne, per 5 dienų laikotarpį tai įgyvendinti gana sunku, nes pašto korespondencija gali užtrukti ilgiau negu nuobaudos apskundimo terminas.

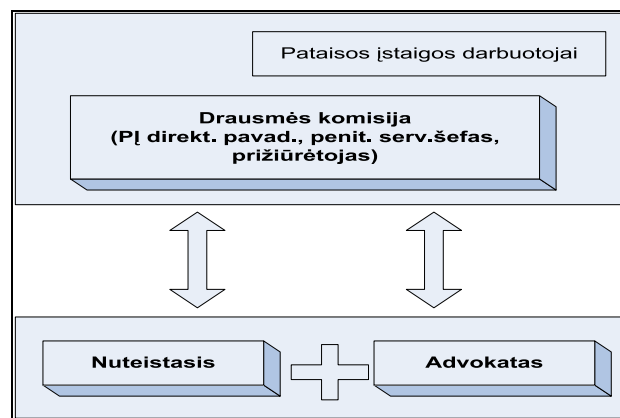
Lietuvos drausminio proceso pranašumai: 1) paprasčiau organizuojamas drausmės komisijos darbas, kadangi dalyvauja tik pataisos įstaigos personalas. Dažniausiai tai tam tikrų tarnybų atstovai, komisijos pirmi-

ninkas ir sekretorius; 2) pigiau kainuoja, nes nėra papildomų išlaidų, visi drausmės komisijos nariai yra pataisos įstaigos darbuotojai.

Pagrindiniai trūkumai: 1) drausmės komisijos darbo neobjektyvumas. Sprendimo objektyvumą užtikrina visų teisės pažeidimo aplinkybių, priežasčių tyrimas ir vertinimas, paties pažeidėjo dalyvavimas posėdyje, jo apklausa, taip pat visų komisijos narių asmeninė nuomonė svarstomu klausimu [17, p. 233]. Atkreiptinas dėmesys, kad visi drausmės komisijos nariai yra tos pačios pataisos įstaigos darbuotojai, todėl kalbėti apie nešališkumą ir objektyvumą gana keblu; 2) drausmės komisijos posėdyje svarstomo nuteistojo galimybės apsiginti yra labai ribotos. Jis yra vienas prieš drausmės komisiją, nėra jokio gynėjo ar asmens, kuris galėtų suteikti teisinę pagalbą. Nuteistasis negali pats ieškoti įrodymų. Daug įtakos turi pataisos įstaigos darbuotojų drausmės komisijai parengta medžiaga. Tokiais atvejais į nuteistojo nuomonę beveik neatsižvelgiama; 3) toks procesas pataisos įstaigos administracijai suteikia galimybę lengviau paveikti nepaklusnų nuteistą, kadangi nuobaudas skiria pati pataisos įstaigos administracija.

1.2. Drausminis procesas Prancūzijoje

Prancūzijos drausminį procesą pataisos įstaigose (žr. 2 schema), kaip ir visą bausmių vykdymą, reglamentuoja Baudžiamojo ir Baudžiamojo proceso kodeksai bei poįstatyminiai teisės aktai, nes Prancūzijos bausmių vykdymo kodeksas šiuo metu tik rengiamas.

2 schema. Prancūzijos drausminio proceso dalyviai

Prancūzijos baudžiamojo proceso kodeksas pateikia išsamų drausminių pažeidimų sąrašą, kuriame drausminės nuobaudos yra skirstomos į tris grupes pagal sunkumo laipsnį [12]. Pirmo laipsnio drausmės pažeidimai yra patys sunkiausi ir už jų padarymą gali būti taikomos pačios griežčiausios sankcijos (pavyzdžiui, uždarymas į baudos izoliatorių iki 45 parų; pasimatymų apribojimas iki 4 mėnesių). Iš viso yra pateikiamos net 36 veikos, pavyzdžiui, pirmo laipsnio drausminiai pažeidimai: 1) fizinio smurto panaudojimas prieš pataisos įstaigos personalo narius arba prieš įstaigos lankytojus; 2) dalyvavimas pabėgimuose arba bandant pabėgti ir kt.;

antro laipsnio drausminiai pažeidimai: 1) atsisakymas laikytis nustatytų saugumo priemonių; 2) žalos padarymas pataisos įstaigai priklausančioms patalpoms bei turui ir kt. ir trečio laipsnio pažeidimai: 1) įžeidimai arba grasinimai laiškuose, adresuotuose administracinėms arba juridinėms institucijoms; 2) nesilaikymas pataisos įstaigos vidaus tvarkos arba pataisos įstaigos vadovo specialių nurodymų ir kita.

Remiantis 2000 m. balandžio 12 d. įstatymu Nr. 2000-321 Prancūzijos pataisos įstaigose buvo numatyta galimybė nuteistajam drausminio proceso metu turėti advokatą [18]. Anksčiau advokatas atvykdavo į pataisos įstaigą dėl susitikimo su įtariamuoju ar dėl nuteistojo interesus atstovavimo laisvėje, o dabar advokatas atvyksta dėl nuteistojo drausminio pažeidimo. Prancūzijos doktrinos autoriai siekė, kad advokatas nuteistajam galėtų atstovauti drausmės komisijoje ir taip būtų galima geriau užtikrinti nešališką procesą [19, p. 20–24]. Šitas noras pavirto realybe, nors diegiant šią procedūrą buvo iškilę nemažai problemų, ypač dėl pačios penitencinės administracijos neryžtingumo. Įsigaliojus 2002 m. kovo 18 d. įstatymui visi nuteistieji gali tikėtis teisinės pagalbos drausminio proceso metu [20].

Drausmės komisija susideda iš pataisos įstaigos vadovo ir dviejų priežiūros tarnybos pareigūnų. Visais atvejais įstaigos vadovas arba jo įgaliotas asmuo priima sprendimą, o priežiūros tarnybos pareigūnų nuomonė yra tik patariamojo pobūdžio. Kiti drausmės komisijos dalyviai yra pats nuteistasis ir jo advokatas. Nuteistasis drausminio proceso metu gali gintis pats, turėti savo advokatą arba įgaliotinį, kuriam pritaria pataisos įstaigos administracija [7, p. 191]. Paprastai beveik visais atvejais dalyvauja advokatas, o įgaliotinis kol kas lieka tik teorinė galimybė. Bendrauti su advokatu rengiantis drausmės komisijos posėdžiui būtina vadovaujantis konfidencialumo principu. Baudžiamojo proceso kodekse nustatytas trijų valandų terminas nuteistajam pasiruošti gynybai, tačiau šis terminas gali būti pratęstas, jei jo tinkamai pasirengti gynybai neužtenka. Taip pat visa gynėjo arba įgaliotinio susirašinėjimo medžiaga yra konfidenciali.

Nuteistasis advokatą pasirenka pats. Kiekvienoje pataisos įstaigoje yra iškabintas advokatų sąrašas. Nuteistasis turi užpildyti prašymą skirti advokatą. Tai kad advokatai pradėjo lankytis pataisos įstaigose, padarė tam tikrą įtaką pačių įstaigų valdymui, nes advokatai – nepriklausomi žmonės iš laisvės, matantys, kokie procesai vyksta kiekvienoje pataisos įstaigoje. Toks žingsnis daro pataisos įstaigas atviresnes. Kita vertus, pataisos įstaigų administracija stengiasi, kad viskas vyktų pagal įstatymų nustatytas procedūras.

Jeigu nuteistasis nesupranta prancūzų kalbos, nėra priemonių išaiškinti jo kalba arba asmuo fiziškai negali išsakyti savo nuomonės, jo paaiškinimai yra pateikiami per vertėją. Jį skiria pataisos įstaigos vadovas.

Drausmės komisijos posėdžius veda pataisos įstaigos vadovas arba jo įgaliotas asmuo. Pateikiama surinkta medžiaga, kurioje užfiksuoti nuteistojo veiksmai, taip pat perskaitomi nuteistojo paaiškinimai dėl savo veiksmų. Nuteistasis posėdžio metu gali papildyti savo anks-

čiau pateiktus paaiškinimus žodžiu. Vėliau žodis suteikiamas jo advokatu. Jis pateikia savo veiksmų ir priešasčių vertinimą, prašo komisijos narių skiriant nuobaudą atsižvelgti į nuteistojo asmenybę. Komisijos pirmininkas gali nuspręsti, kad drausmės komisijos posėdyje gali dalyvauti įvykio liudytojai. Tai gali būti kiti nuteistieji. Pareigūnai, kurie dalyvavo įvykyje arba jį užfiksavo, drausmės komisijos posėdžiuose nedalyvauja. Nuobauda paskelbiama dalyvaujant nuteistajam pasirašyti. Taip pat asmeniui išaiškinama nuobaudos apskundimo procedūra.

Paskelbus drausminę nuobaudą nuteistasis gali konfidencialiai pasitarti su advokatu ir nuspręsti, ar apskusti paskirtą nuobaudą. Nuteistasis paskirtą nuobaudą regiono direktoriui gali apskusti per penkiolikos dienų laikotarpį nuo nuobaudos paskelbimo dienos. Regiono direktorius privalo per vieną mėnesį pateikti motyvuotą atsakymą. Jeigu per šį terminą atsakymo negaunama, tai reiškia, kad apeliacija buvo atmesta.

Pagrindiniai Prancūzijos drausminio proceso pranašumai: 1) nuteistasis nėra paliekamas vienas prieš įstaigos administraciją, o turi advokatą, t. y. stengiamasi užtikrinti vienodas šalių galimybes; 2) advokatas nuteistajam gali būti skiriamas nemokamai.

Tačiau Prancūzijos drausminis procesas šiuo metu irgi turi tam tikrų trūkumų: 1) būtinos papildomos išlaidos iš valstybės biudžeto advokatu apmokėti; 2) nuteistojo ir advokato galimybės drausminio proceso metu nėra tolygios pataisos įstaigos administracijos galimybėms. Advokatas negali laisvai apklausti kitų nuteistųjų, rinkti įkalčius pataisos įstaigoje.

1.3. Drausminis procesas Kanadoje

Autoriaus nuomone, pažangiausių drausminių procesu būtų galima pavadinti „neutralaus arbitro“ procesą. Šis procesas yra atsiradęs Kanadoje ir šiuo metu ten yra taikomas.

Kanados drausminio proceso tvarką nustato Pataisos sistemos ir lygtinio paleidimo įstatymas [21] ir Pataisos sistemos ir lygtinio paleidimo reglamentas [22].

Drausminis procesas priklauso nuo to, kokią drausminę pažeidimą padarė nuteistasis: lengvą ar sunkų. Nėra jokio teisės akto, kuris nurodytų, koks pažeidimas yra lengvas, o koks sunkus. Šį klausimą svarsto išskirtinai pareigūnas. Jis įvertina nuteistojo asmens veiksmų pavojingumą ir kitas aplinkybes, kuriomis buvo padarytas drausmės pažeidimas.

Kanados bausmių vykdymo teisės aktuose pateikiamas išsamus draudžiamų veikų pataisos įstaigose sąrašas. Šiame sąraše numatyta devyniolika veikų (Pataisos sistemos ir lygtinio paleidimo įstatymo 40 straipsnis): 1) nepaklusimas teisėtam pareigūno nurodymui; 2) buvimas draudžiamajam sektoriuje be leidimo; 3) draudžiamų daiktų laikymas arba perdavimas; 4) be pateisinamos priežasties atsisakymas dirbti arba neatvykimas į darbą; 5) įvedimas į savo kūną nuodingų medžiagų ir kt. [21].

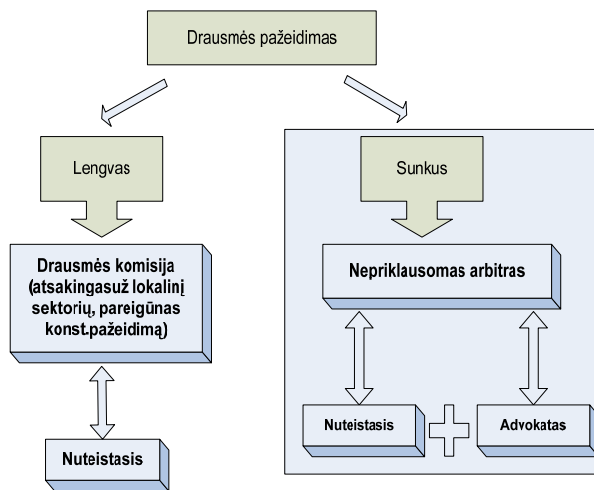
Jeigu pažeidimas yra lengvas, taikomas paprastesnis drausminio proceso variantas. Nuteistasis stoja prieš

drausmės komisiją, kuri susideda iš pataisos įstaigos darbuotojų. Tai gali būti sektoriaus valdytojas – prižiūrėtojas arba atsakingas už sektorių asmuo – ir pareigūnas, kuris nustatė pažeidimą. Posėdžio metu nuteistasis būtinai turi būti išklaustas.

Drausmės komisijos posėdžiai turi vykti kuo skubiau, bet ne anksčiau kaip trys dienos po kaltinimų pažeidimu pateikimo. Būtent trijų dienų laikotarpis garantuoja nuteistajam galimybę tinkamai pasiruošti drausmės komisijos posėdžiui.

Nuteistojo dalyvavimas drausmės komisijos posėdyje būtinas, išskyrus šiuos atvejus: 1) nuteistasis pats nusprendžia nedalyvauti; 2) asmuo atsakingas už posėdį mano, kad dėl tam tikrų rimtų priešasčių drausmės komisijos posėdyje dalyvaujantis nuteistasis gali kelti pavojų jame dalyvaujantiems asmenims; 3) nuteistasis šurkščiai pažeidžia drausmės komisijos posėdžio eigą.

Jei padarytas sunkus pažeidimas, taikomas griežtesnis drausminis procesas. Išskirtinis šio proceso bruožas yra tas, kad asmeniui, padariusiam sunkų drausmės pažeidimą pataisos įstaigoje, nuobaudą skiria ne pataisos įstaigos vadovas ar drausmės komisija, o neutralus arbitras, tai yra asmuo, nepriklausomas nuo pataisos įstaigos administracijos (žr. 3 schema).

3 schema. Kanados drausminio proceso dalyviai

Nuteistasis stoja prieš drausmės komisiją, kuriai vadovauja nepriklausomas asmuo, nepriklausantis Kanados pataisos tarnybai. Dažniausiai tai yra apygardos, kurioje yra pataisos įstaiga, administracinio teismo teisėjas. Nepriklausomas arbitras suteikia galimybę nuteistajam drausminio proceso metu tikėtis nešališkumo ir objektyvumo. Šiuo atveju pataisos įstaigos vadovas turi mažiau galimybių paveikti pati nuteistąjį, pavyzdžiui, uždaryti jį į baudos izoliatorių. Nuobaudos skyrimo funkcija iš pataisos įstaigos vadovo ar drausmės komisijos kompetencijos pereina nepriklausomo arbitro kompetencijon.

Pataisos sistemos ir lygtinio paleidimo įstatymo 31 straipsnis nustato, kad stodamas prieš drausmės komisiją nuteistasis gali turėti advokatą. Kvebeke atliktas ilgalaikis tyrimas, kuriame dalyvavo advokatai, leido iširti

veiklą, kurią advokatai gali atlikti kalėjime [23]. Šitas tyrimas pirmiausia parodė, kad dauguma apklaustų advokatų pataisos įstaigoje dažniausiai sau priskiria „minimalų, pasyvų, neteisminį vaidmenį“ [23, p. 127]. Dažnai jiems nepakanka pasirengimo ir trukdo dėl konfliktų, kylančių advokatams būnant pataisos įstaigoje, sudėtingos darbo sąlygos [23, p. 111]. Pagaliau pabrėžiant advokatų dalyvavimo bausmių vykdymo procese svarbą ir nuteistojo teisę į gynybą primintina, kad teisinės pagalbos sistema yra nustačiusi advokatų dalyvavimą šioje srityje. Retai nuteistieji įstengia mokėti advokatui drausminio proceso metu [23, p. 128].

Advokatas yra svarbus elementas pataisos įstaigų drausmės sistemoje, tačiau jis negali būti laikomas tikru išoriniu kontrolės mechanizmu [24]. Advokatams vis dažniau atvykstant į pataisos įstaigas šių įstaigų vadovai pradėjo stengtis, kad jų įstaiga atrodytų gerai, kad nebūtų pažeidžiamos nuteistųjų teisės. Advokatas, pastebėjęs nuteistųjų teisių pažeidimą, negali taikyti kokios nors sankcijos, tiesiogiai paveikti įstaigos vadovą.

Nuteistasis gali duoti parodymus ir teikti įrodymus, prašyti pakviesti liudytojus, nagrinėti įrodymus, kurie, jo nuomone, gali turėti įtakos drausmės komisijos sprendimui. Viso posėdžio metu nuteistasis gali reikšti savo pastabas. Nuteistasis turi kuo skubiau gauti drausmės komisijos priimto sprendimo kopiją. Šios komisijos sprendimas negali būti apskųstas [7, p. 101].

Sankcijos gali būti įvairios: išpėjimas, bauda, papildomi darbai. Tik neutralaus arbitro komisija nuteistajam gali paskirti baudos izoliatorių iki trisdešimt parų. Visa drausminės bylos medžiaga turi būti saugoma ne trumpiau kaip dvejus metus nuo sprendimo priėmimo.

Pagrindiniai „neutralaus arbitro“ modelio pranašumai: 1) nuteistajam nuobaudą skiria nuo pataisos įstaigos administracijos nepriklausomas asmuo; 2) nuteistajam suteikiama galimybė drausminio proceso metu turėti advokatą; 3) nuteistajam tinkamiau užtikrinamos jo teisės drausminio proceso metu; 4) pats drausmės procesas yra objektyvesnis ir skaidresnis.

Pats pagrindinis trūkumas – šis modelis brangiau kainuoja mokesčių mokėtojams.

Atsižvelgiant į paskutinių metų tendencijas pataisos sistemoje galima sakyti, kad drausminis procesas pataisos įstaigose keičiasi – jis tampa vis objektyvesnis ir skaidresnis, atviresnis visuomenei, ir tam įtakos turi Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika, tarptautiniai teisės aktai. Tokią tendenciją galima vertinti tik kaip teigiamą, nes tai sustiprina žmogaus teisių apsaugą pataisos įstaigose.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Apibendrinant Lietuvos, Prancūzijos ir Kanados drausminių procesų reglamentacijos ir taikymo praktikos pataisos įstaigose analizę galima daryti išvadą, kad pats objektyviausias ir skaidriausias yra Kanados „neutralaus arbitro“ modelis, kadangi geriausiai garantuoja asmeniui teisę į nešališką procesą. Svarstant nuobaudos paskyrimo klausimą ypač svarbu, kad drausmės komisijos arbitras būtų nepriklausomas nuo pataisos įstaigos

administracijos, kadangi tik taip galima tinkamai užtikrinti nuteistajam teisę į nešališką drausminį procesą.

2. Drašiai galima teigti, kad advokatas pataisos įstaigų drausminiame procese – tai didelis žingsnis į priekį tobulinant drausminį procesą pataisos įstaigose. Tai gerokai sustiprina nuteistojo procesines garantijas drausminio proceso metu, taip pat nuteistasis gali gauti kokybiškas teises konsultacijas bei pagalbą. Lietuvai vertėtų pagalvoti apie tokios pažangios užsienio šalių patirties perėmimą ir pritaikymą įkalinimo įstaigose, nes einant ta kryptimi galima tinkamai užtikrinti žmogaus teises pataisos įstaigose.

3. Analizuojant drausminį procesą akivaizdu, kad drausminių nuobaudų skyrimo funkcija pereina iš pataisos įstaigos vadovo kompetencijos drausmės komisijai. Tokiu atveju pataisos įstaigos vadovas turi mažiau galimybių tiesiogiai paveikti asmenį (mažėja „visagalio“ pozicijos), ir toks procesas užtikrina objektyvesnį ir skaidresnį drausminį procesą.

4. Žvelgiant iš žmogaus teisių apsaugos pozicijų pačiu nepažangiausiu drausmės modeliu galima laikyti „tradicinį“ drausmės modelį, kadangi pats įstaigos vadovas skiria nuobaudas. Tokiu atveju apie nešališkumą kalbėti keblu.

Tobulinant Lietuvos bausmių vykdymo įstatymus, siekiant užtikrinti jų atitiktį tarptautinėms teisės normoms, užtikrinančioms nuteistųjų teises ir laisves, reikėtų:

1. sudaryti konkretų drausminių pažeidimų sąrašą ir numatyti konkrečias sankcijas už padarytą drausmės pažeidimą, t. y. kokią konkrečią sankciją galima skirti konkrečiu atveju;

2. nustatyti terminą, garantuojantį nuteistajam galimybę tinkamai pasirošti gynybai drausminio proceso metu;

3. Lietuvos pataisos įstaigose sukurti mechanizmą, leidžiantį nuteistajam pataisos įstaigoje gauti tinkamą nemokamą teisinę pagalbą.

LITERATŪRA

1. Europos Žmogaus Teisių Teismo byla *Ezeh ir Connors prieš Jungtinę Karalystę*, pareiškimo Nr. 39665/98 et 40086/98. www.echr.coe.int.
2. *Report to the Government of Cyprus on the visit to Cyprus carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 22 to 30 May 2000*. <http://www.cpt.coe.int/documents/cyp/2003-01-inf-eng.htm> [žiūrėta 2007 m. rugsėjo 10 d.].
3. *Les règles pénitentiaires européennes. Rapport contextuel de Andrew Coyle, expert scientifique*. Conseil de l'Europe, 2006.
4. Céré, J.-P. Les sanctions disciplinaires en prison. *Actualité Juridique Pénal*. Nr. 11/2005. Dalloz, 2005.
5. Foucault, M. *Surveiller et punir, - Naissance de la prison*. Paris: Gallimard, 1975.
6. Blaževičius, J.; Dermontas, J.; Stalioraitis, P.; Usik, D. *Penitencinė (bausmių vykdymo) teisė*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2004.
7. *Les systèmes pénitentiaires dans le monde*. Jean-Paul Céré, Japiassù. Dalloz, 2007.

8. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 73-3084.
9. Teisingumo ministro 2003 m. liepos 2 d. įsakymas Nr. 194 „Dėl Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 76-3498.
10. *Recommendation Rec(2006)2 of the Committee of Ministers to member states on the European Prison Rules*. <https://wcd.coe.int/>.
11. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 40-987.
12. *Droit pénitentiaire. Recueil de textes. Extraits du Code Pénal. Extraits du Code de Procédure Pénal. Textes Européens*. École Nationale d'Administration Pénitentiaire, 2007.
13. Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymas. 2000 m. kovo 28 d. Nr.VIII 1591. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=287706&p_query=&p_tr2= [žiūrėta 2007 m. spalio 1 d.].
14. *Les prisons en Europe. La Justice au quotidien*. Frieder Düinkel et Sonja Snacken. L'Harmattan, 2005.
15. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių 2006 metų veiklos ataskaita. LR Seimo kontrolierių įstaiga, 2007.
16. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso komentaras, I-V dalys. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004.
17. Stalioraitis, P. *Administracinė veikla pataisos įstaigose*. Mykolo Romerio universitetas, 2006.
18. *LOI n° 2000-321 du 12 avril 2000 relative aux droits des citoyens dans leurs relations avec les administrations*. <http://admi.net/jo/20000413/FPPX9800029L.html> [žiūrėta 2007 m. spalio 1 d.].
19. Herzog-Evans, M. *Pretoire des prisons: La defence introuvable. Petites Affiches, 6 août 1997, n° 94*.
20. *Decret n° 2002-366 du 18 mars 2002, JO, n° 67, 20 mars 2002*, p. 4954.
21. *Système correctionnel et la mise en liberté sous condition*, Loi sur le, L. C. 1992, c. 20. Canada. <http://www.canlii.org/ca/loi/c-44.6/> [žiūrėta 2007 m. spalio 1 d.].
22. *Règlement sur le système correctionnel et la mise en liberté sous condition*. DORS/92-620. Canada. <http://www.canlii.org/ca/regl/dors92-620/> [žiūrėta 2007 m. rugsėjo 7 d.].
23. Lehalle, S. *La défense des droits des détenus: pratique professionnelles et expériences des avocats en droit carcéral, Mémoire présenté à l'École de criminologie de Montréal en vue de l'obtention du grade de Maître en sciences*, 2001.
24. Mansuy, I. *La Protection des droits des détenus en France et en Allemagne. Thèse pour le doctorat en droit*. Université Paris I Panthéon – Sorbonne, U. F. R. Études Internationales et Européennes, 2003.

DISCIPLINARY PROCESS IN PENITENTIARY INSTITUTIONS OF LITHUANIA, FRANCE, CANADA

Aleksandras Gončarko *
Mykolas Romeris University

Summary

Not long ago methods applied to maintain discipline and disciplinary punishments in penitentiaries hardly attracted the attention of the society, however, the situation started changing during the last years. The states started paying more attention to penitentiaries as well as to the processes taking place inside.

The article analyzes the disciplinary process in penitentiaries. The aim of the article is to analyze and compare the disciplinary process existing in the penitentiaries of Lithuania, France, Canada, their advantages and disadvantages, to analyze the rights of the parties of the disciplinary process, present the concept of the disciplinary process in penitentiaries.

The first point analyzes the conception of the disciplinary process in penitentiaries. The author provides his concept of the disciplinary process in penitentiaries, distinguishes the stages of the disciplinary process. It is analyzed what advantages and disadvantages each of the disciplinary process in Lithuania, France, Canada has, which one better ensures the possibilities of the convict to the fair trial, the possibility to receive the lawyer's assistance.

The author thinks, evaluating the tendencies of the last years in the field of penalty execution, the disciplinary process in the penitentiaries becomes more objective and clear, the function of penalty prescription moves from the range of the heads of the penitentiary to the competence of the Disciplinary Commission.

After analyzing of the disciplinary process in Lithuania, France, Canada the hypothesis brought in the article confirms that the variety of the disciplinary processes in those countries provides different possibilities to the procedural warranties of the convicts during the disciplinary process.

In the end of the thesis there are conclusions and suggestions. The author offers, improving the law base of the field of the Lithuanian penalty execution, a certain list of disciplinary violation actions as well as certain sanctions for the disciplinary violation, i.e. in what cases a certain sanction could be applied, should be made. As well as to establish the term, which ensures a possibility to the convict to prepare for defense during the disciplinary process properly.

Keywords: disciplinary process in penitentiaries, disciplinary violation, penalties, convicts to imprisonment.

* Mykolas Romeris University, Faculty of Social Policy, Penitentiary Law and Activities Department, lecturer.